

katti hoflin

Jeg voksede op i Stockholm med byens musikskole som mit bedste tilflugtssted og begyndte at skrive musik, da jeg var 12 år. Jeg havde samtidig en stærk længsel efter jord under neglene og prøvede først at blive landmand. Eftersom det med landbruget mest var et faderopgør, indså jeg snart, at jeg havde brug for at udtrykke mig og blev derfor uddannet som skuespiller. Min kærlighed til teatret var dog ugengældt, og jeg erkendte, at jeg måtte fordybe mig i musikken, som det først var tænkt. Efter sporadiske universitetsstudier, som egentlig var dække for musikalske eventyr, havnede jeg på Sveriges Radio og Sveriges Television. Pludselig var der gået 18 år med en lang række børne- og ungdoms-, dyre- og kulturprogrammer. Jeg skrev også manuskripter og filmmusik. Nu var det tid at komme videre, og jeg blev chef for børne- og ungdomskultur i Kulturhuset i Stockholm. Parallelt tog jeg en kandidatgrad ved Stockholm School of Economics og er nu chef for Dunkers Kulturhus i Helsingborg. Sammen med min danske mand bor jeg for første gang ikke i Stockholm, men hvor jeg end bor, tager jeg byen med mig; for det var den, der gjorde mig til den, jeg er.

intro

barndommens gader

Jeg er født i 1960'erne og opvokset i Stockholm. Egentlig havnede jeg i Farsta, en forstad som kvalte min driftige mor. Men takket være hendes længsel efter liv og fællesskab kom jeg i stedet til Hornstull på Södermalm. Da var jeg seks måneder og jævnaldrende med det (ekstremt velplanlagte og funktionelle) højhus, vi nu skulle bo i.

Fra barnsben vidste jeg, at der fulgte en særlig identitet med til stedet, hvor vi boede. Hvordan ved man det som barn? Små signaler. Os fra Söder (og i særdeleshed os fra Knivsöder – hvis navn stammer fra de mange farlige knivslagsmål, som især opstod, når unge fra andre bydele vovede sig herved) – vi vidste, at vi kom fra den spændende, men også farlige del af Stockholm. Man kunne prale med det og virke lidt mystisk over for dem, som ikke turde vove sig herhen. Men nede under Söders overflade fandt man en resonansbund af arbejderklasse, skam og sociale problemer. Det håndterede vi ved at blive *street smart* og stolte af vores *hood* – samme identitetsproces, som nu er flyttet fra centrum ud til forstæderne uden om Stockholm.

Stockholms indre by var på den måde opdelt, og de usynlige grænser er stadig markører for den stockholmske identitet. Et af de første spørgsmål, stockholmere stadig stiller til hinanden, er: "Hvor bor du?". Siden følger spørgsmålet: "Hvor stort er det?". Og i værste fald: "Bor du til leje?". Stockholmere sammenligner hele tiden sig selv med de andre, og vigtigst i denne sammenhæng er boligen. I anden række kommer arbejdet.

At vokse op på Söder var selvfølgelig for mig – et barn kender jo ikke andet. Men når jeg ser tilbage, er jeg lykkelig for, at jeg fik netop dén opvækst, på trods af at den nok var temmelig farlig. I 60'erne og 70'erne var Södermalm hele min verden. En verden, der bestod af en masse originaler, som syntes at samek-

sistere uden problemer. På hvert gadehjørne fandtes specialbutikker: slagtere, bagere, fiskehandlere osv. De gik siden hen alle nedenunder og hjem, da alt pludselig skulle købes i et supermarked. Men hvem ved, måske er de på vej tilbage?

Da jeg var seks år, fik jeg en nøgle om halsen og to forholdsregler fra mine forældre: ”Du må ikke gå med fremmede, og du må ikke tage imod slik eller penge fra nogen, du ikke kender!”. Og så ville de høre mit højeste skrig. ”Præcis sådan skal du skribe, hvis der sker noget farligt! Så skal det nok gå alt sammen”.

Det gode ved fuldtidsarbejdende forældre var, at jeg havde masser af frihed. De havde helt enkelt ikke tid til mig. Jeg var også den yngste af en flok på tre, så de syntes vel, at de havde opdraget nok, så jeg måtte bare følge med.

Bagefter kan jeg se, at hvis jeg havde været enebarn, så havde det været ødelæggende. Men det var jeg heldigvis ikke. Og jeg undrer mig over den fantastiske tillid, mine forældre viste mig, og den frihed, de gav mig. (Når jeg ser, hvor uendelig lidt et moderne barn får lov til at være i fred, vokse vildt og overvinde besværligheder uden curling-forældre, så spekulerer jeg på, hvordan de skal klare sig som voksne?)

Jeg og mine kammerater indtog således Söder med alt, hvad der var af farlige steder; de var selvfølgelig interessante og vigtige at udforske. ”Hvor langt tør du gå ud på det svimlende høje brohoved under Västerbron?”. ”Hvor længe kan du balancere på rækværket på broen over Långholmsgatan?”. (Der var ti meter ned ...) Jeg lærte dog hurtigt, at det var mere cool at afstå fra den slags barnlige konkurrencer (jeg var ganske enkelt bange), og jeg helligede mig i stedet hvervet at tale mine kammerater fra de mest idiotiske ideer.

Vi pjækkede meget fra vores fritidshjem; der var alligevel ingen, som havde styr på, hvilke børn der burde have været der. Og så tog vi ud på Långholmen og legede i timevis. Långholmen er en ø, som ligger mellem Södermalm og Kungsholmen, og den var dengang stadig fængselsø. Der var rigtige fanger, som vi kunne

ligge og udspionere, mens de travede rundt i deres indhegnede gårde. Uhh, der var noget at spekulere over. Vi fantaserede over, hvad de mon havde begået af forfærdelige forbrydelser. Måske havde de myrdet nogen? Eller stjålet noget rigtig kostbart, siden de blev holdt indespærret? Ud over fængslet (som stadig ligger der, men nu er vandrehjem og gourmetrestaurant) fandtes der også vilde naturområder med farlige bjerge, hvor vi kunne udfordre hinanden, og skove, hvor vi kunne gemme os. Vores lege kunne strække sig over måneder, og eftersom der hverken fandtes computerspil eller mobiler, fandt vi på dem selv. Lege om drabelig krig og storslået kærlighed.

I dag er Långholmen en oase midt i storbyen med mange bademuligheder, koncerter, cafeer og hjem for ca. 125 lykkelige fastboende stockholmere. De bor på landet. Midt i byen.

Jeg lærte af en ældre kammerat, at det var dumt at lege med narkomanernes sprøjter, der lå og flød rundt omkring i Söders rendestene og på fortovene. Jeg lærte, at fyldebøtterne kunne være farlige, men at de løb langsomt. Og jeg lærte at have respekt for de ældre damer, som dengang stadig var en faktor i Söders minisamfund. Söders sure, gamle damer! Gud, hvor jeg savner dem i dag. Jeg håber, at jeg selv bliver sådan, når jeg bliver gammel. Damerne sad i deres vinduer og holdt styr på det hele. "Lad vær' med at spytte på gaden, Katti! Jeg så det godt. Skam dig!". Eller: "Klokken er over otte, hvad laver du ude så sent? Gå så hjem!".

Det var damer, man respekterede. De så med falkeøjne på alt og alle i kvarteret. De var strenge. Men – og det er det, jeg savner i Söders gadebillede og stemning i dag – de passede på alle i kvarteret. De så både børnene og bøllerne omkring sig og sagde meget bestemt fra, hvis man gjorde noget dumt. "Det kræver en hel by at opfostre et barn", siger et afrikansk ordsprog. Og jeg var nemt havnet i noget skidt, hvis ikke det havde været for disse kvinder, som tog ansvar for alles børn. Jeg lærte, at byen er ligesom en favn. Og hele mit liv er

jeg blevet ved med at indtage Stockholm døgnet rundt. Jeg holder på min ret til at gå hjem ved solopgang fra en fest. Det er *min* by, og jeg vil opleve den, også når alle andre sover. (Om det har været rent held, at jeg aldrig er løbet ind i farlige situationer, lader jeg være usagt. Men jeg vil ikke leve i frygt i min egen by.)

Hvem er stockholmerne egentlig? De allerfleste lever i singlehusstande. Faktum er, at Sverige har flest i hele verden: 47 % af befolkningen. Og en af årsagerne til de mange singler i Stockholm er formentlig, at de fleste stockholmere kommer fra andre dele af Sverige. Vi indfødte stockholmere ser med distance på disse bønder og lillebystilflyttere og har helt andre interne tegn end boligen og arbejdet. Vores spørgsmål lyder: "Er du født i Stockholm?", og "I hvor mange generationer har din familie været stockholmere?". (Et godt bud på det rigtige svar er fire generationer.)

Sveriges aflange geografi og affolkede landsbyer danner grundlag for tilflytningen til storbyen. Og finest er det selvfølgelig at flytte til Stockholm. Og erobre byen. Men bliver man nogensinde rigtigt accepteret? Og nu kommer vi ind på en endnu mere kompliceret kategorisering; nemlig hvilken del af Sverige, som er mest velkommen i Stockholms fællesskab. Dalarne er fint, värmländinge er sjove, gotlændinge er eksotiske takket være deres dialekt, norrlændinge er pålidelige. Men så findes der andre, som skal kæmpe lidt hårdere for at komme ind i fællesskabet. Skåninger kan måske næsten ikke komme ind – og vil ofte heller ikke. De danner hellere deres egne *communities*, små sluttede sociale cirkler, hvor de fortsætter med at se andre tilflyttere fra deres egen hjemegn.

Denne lukkethed kan mange andre, der har forsøgt at skabe sig en vennekreds uden på forhånd at kende nogen i Stockholm, også bekræfte – det er ganske svært at blive lukket ind. Desværre. Og for en dansker ... døren kan være meget smal. Men når man endelig har fået en stockholmer som ven, så har man en ven for altid. Dette gælder nok generelt for de fleste svenskere; vi har lidt svært ved at åbne os og er bange for

nærhed. Men når vi så har bestemt os for at indgå i en relation, så er vi vældig pålidelige og loyale. Måske er behovet for at kategorisere og placere sine medmennesker i kasser et særligt svensk træk? Nu, hvor jeg er gået i alliance med en københavner og lever i den danske kultur, oplever jeg store forskelle i, hvad vi synes er vigtigt at vide om nye bekendtskaber. Det er ikke størrelsen på min lejlighed, de spørger mig om, danskerne. Heller ikke, hvad jeg laver, eller hvad min uddannelse er; den slags oplysninger, som er vigtige for de lidt mere ængstlige svenskere og deres behov for kontrol og overblik i tilværelsen. Mine danske bekendtskaber er mere interesserede i min politiske holdning, hvad jeg mener om dette eller hint aktuelle debattemne, eller hvad jeg virkelig elsker at lave her i livet.

Stockholm er i konstant bevægelse, som alle urbane steder. Men de gamle forestillinger om de forskellige dele af Stockholm sidder fast, og bevægelsen er forholdsvis langsom. Hvis jeg kigger på Stockholm med mine (højest subjektive) briller, er dette, hvad jeg ser: Östermalm (som ligger i centrum og afgrænses af Birger Jarlsgatan, Valhallavägen og ned til Brunns-viken) er borgerlighedens og overklassens bydel. Fra begyndelsen af 1800-tallet begyndte de rige at klynge sig sammen dér, og den udvikling har bestået siden. Bor man dér, er man fin. Eller man regner med at blive fin. Her er *dress code*'n vigtig. Der findes en særlig östermalmsdame-type, som dukker op, når man er i det rigtige område – kendetegn: en lille hund, pels, hat og meget dyr taske. De kan være temmelig barske, så nærm jer med forsigtighed. Der findes også en særlig pink nuance, som de unge, velbeslåede herrer bruger som klassemarkør på deres skjorter: Farven, som ellers forbindes med piger med prinsessedrømme og underklasse, markerer her et helt særegent nobelt tilhørsforhold. Men en forkert nuance kan være ødelæggende og i stedet signalere smagløshed.

Forbi Östermalm flyder Stockholm ud i Gärdet (egentlig Ladugårdsgärdet, som ligger på den forkerte

side af Valhallavägen – der findes Øvre og Nedre Östermalm). Her er alting lidt mere afslappet, men stadigvæk dyrt. Men tager man videre ud til Djurgården, er der vældig mondænt igen, det er formodentlig det mest eksklusive sted, man kan bo i Stockholm. Priserne er derefter, omtrent som i New York.

Djurgården og Gärdet er to af Stockholms fantastiske grønne lunger, med vidtstrakte naturområder, hvor kongens får hvert forår traditionen tro slippes løs for at græsse, og hvor man kan ride i timevis – hvis man har råd – og glemme, at man er midt i byen.

En anden vigtig bydel er selvfølgelig Gamla Stan, den oprindelige hovedstad. 'Staden mellem broerne', som den poetisk kaldes. Det er her, de fleste turister søger hen, så snart de er kommet til Stockholm. Men er man stockholmer, har det visse ulemper, vi undgår f.eks. omhyggeligt at gå ad den ødelagte Västerlånggatan med alle dens skrammelbutikker og turistfælder og går i stedet gennem hemmelige smøger og over gemte torve, som turisterne ikke finder. Bag om hovedstrøgene, Västerlånggatan og Österlånggatan, kan man nemlig finde små cafeer og butikker, som kun kendes af stamkunder, og hvor man er på fornavn med alle. Prøv f.eks. Kåkbrinken, Själagårdsgatan eller Svartmangatan.

Her er det prestigefyldt, men også besværligt at bo. Man skal absolut ikke have bil, for man kan ikke parkere nogen steder, og man har horder af turister og souvenirbikse omkring sig hele tiden. Der er ingen grønne områder i nærheden. Men på den anden side bor man midt i historien, og hvor man end vender sig hen, føler man Carl Michael Bellman, Evert Taube og Det Stockholmske Blodbad suse rundt om ørerne på én.

Det kongelige slot (Europas største) ligger også i Gamla Stan, men kongen og dronningen bor der ikke, så de 600 rum må ofte være lidt tomme. Kongen og hans Silvia bor på Drottningholm, uden for byen. Der kan man for resten tage til med båd fra Stadshuset, en vældig fin tur.

Vi stockholmere har et lidt blandet forhold til vores konge og kongehuset. Han gør det jo nok, så godt han

kan, Carl Gustav. Det er sikkert ikke så let at være konge med ordblindhed; alle de taler, der skal holdes ... men, vi sætter vores lid til kronprinsesse Victoria, som synes at være langt den skarpeste kniv i den skuffe. Hun har for resten fået sin prins af folket, og en lille ny prinsesse er født. Denne familie har fået et slot forærende ude i Hagaparken. Og til den joggende stockholmers store fortrydelse er en del af strandpromenaden blevet lukket for at beskytte den lille familie mod nysgerrige undersætter. Gennem flere måneder blev der klippet hul i hegnet af ulydige stockholmere, som ikke tog et nej for et nej. Men jeg tror nu, at hullet endeligt er blevet lukket. Og det er på det niveau, vi svenskere gør oprør: Vi klipper et lille hul i et hegn, men mere bliver det ikke til. Og den stærke kærlighed, jeg mærker hos danskere mod deres dronning, kan nok i Sverige mere beskrives med, at vi har en slags overbærenhed med vores kongehus.

Södermalm består, som nævnt, af forskellige dele, og de mest hårdkogte er området omkring Hornstull og Zinkensdamm. Herom har der de sidste fem-seks år været en del *hype*, så man gradvis bevæger sig væk fra det stigmatiserende Knivsöder-stempel. I dag er det her, man kan møde popstjernen Robyn, når hun er ude på *clubbing* inkognito en onsdag aften, eller man kan aflevere sin surdej på et surdejshotel (!!!), så den kan leve og blive ved med at boble, mens man selv er på ferie. Da jeg for fem år siden for første gang opdagede et surdejsbageri, hvor brødet kostede mindst 60 kroner, indså jeg, at Söder nu igen er på vej op fra sin blakkede fortid.

Der findes endda et begreb for udviklingen. Udtrykket *hornstullish* antyder, at noget er *up-coming*, afslappet, men ekstremt trendbevist. Ikke altid et helt enkelt miks. Hvis man slentrer rundt på Bergssundstrand og Hornstullstrand, kan man se, hvor moden er på vej hen. Pludselig har alle mænd sidst i 20'erne f.eks. fuldskæg. Forrige år havde alle en lille Jack Nicholson-hue på hovedet, lidt på sned – meget vigtigt – og et mere androgynt look. Hvis man er til det sidste nye,

skal man slentre rundt i dette kvarter. Det, som stadig er bevaret fra min barndom, og som gør, at jeg kan af-
finde mig med de søde 'skægaber' i deres selvbevidste
trenduniformer, er, at der trods alt stadig findes en ånd
fra det gamle Söder. Den handler om at lade alle slags
eksistenser leve side om side, at man hjælper hinan-
den og om en bohemeånd.

Ved Mariatorget bliver Söder til finkultur-Söder. Plud-
selig kan man møde sig med forfattere, kultur- og
mediepersonligheder. Grænsen går ved Torkel Knuts-
sonsgatan; alting nord for den gade frem til Slussen er
det fine Söder. Her blev Carl Michael Bellman født, i
Bellmansgatan selvfølgelig. Man kan vandre langs med
kanten af Mariaberget ad Monteliusvägen og nyde den
smukke udsigt fra bjerget. Er man kunstinteresset,
bør man lægge vejen forbi den såkaldte Puckeln. Det
er der, hvor Hornsgatan hæver sig over bakken ned
mod Slussen, og de fleste af Stockholms toneangivende
kunstgallerier putter sig på rad og række.

Hvis man i stedet vandrer fra Hornstull over Väster-
bron (desværre en populær bro blandt unge mænd for
alle slags kappestride: lige fra drengenes "Hop nu!" til
mere eller mindre mislykkede selvmordskandidater)
kommer man til Kungsholmen, som i min barndom
var en lidt glemt bydel (– alle kungsholmboere er for-
mentlig uenige). Vi plejede at referere til Kungsholmen
som Pensionistholmen, fordi der var så dødt. Men det
er forbi nu. Her har foryngelsen skabt en bydel, som
bobler af liv, restauranter og kulturentreprenører. Den
lange promenade fra Rålambshovsparken (hvor der
for øvrigt findes en fin strand ved siden af Västerbron,
Smedsuddsbadet) langs med Norrmälarstrand er fyldt
med motionsløbere, hundeejere og søndagspromene-
rende stockholmere. Nærmer man sig Kungsholmen
fra vandsiden, overvældes man af hyggelige restauran-
ter overalt.

Lidt længere nordpå ligger Vasastaden, som er finere
end Kungsholmen (ja, jeg ved, det er indviklet), men
ikke så fint som Östermalm. Her bor mange intel-
lektuelle, skuespillere, forfattere og dem, som længes

nordpå. De bor jo i den nordlige del af byen, hvor der for ikke så længe siden var landbrug og ikke by. Fortsætter man ud fra Vasastaden, kommer man til universitetet og er snart i Hagaparken med alle dens fantastiske grønne områder.

Men hov, jeg har jo glemt City, eller Norrmalm, som er den korrekte betegnelse. Kan det være, fordi det er en skamlet og et sørgeligt kapitel i Stockholms historie? Der, hvor Sergels Torg, Hötorget og dets skyskrabere ligger i dag, lå jo, frem til 1960'ernes nedrivningsvanvid, det berømte Klarakvarter med sine bohemer, forfattere og journalister. En af de kunstnere, som boede i Klara, var August Strindberg, og flere af hans fantastiske, beske citater findes forevige i Drottningsgatans sten, hvis man har øjnene med sig, når man promenerer nordpå væk fra Sergels Torg.

Alle former for shopping er selvfølgelig mulig i dette område, men mere interessant er det måske at vandre gennem Kungsträdgården. Det var virkelig kongens have helt frem til 1700-tallet, hvor Gustav III lod offentligheden få adgang til denne oase. Ved siden af Kungsträdgården ligger Kungliga Operan (og til forskel fra Københavns er det en gammel, åndrig, men besværlig bygning at producere opera i). Svinger man til venstre langs med vandet, så kommer man forbi Nationalmuseet og så ud på Skeppsholmen med Moderna Museet. Og endnu videre: Tag ud til den mindre kendte Kastellholmen. Det er ikke en lang gåtur, og man kan bade uforstyrret eller bare sidde og nyde udsigten.

Det mest fantastiske overblik over Stockholm får man dog, hvis man tager op til Restaurant Gondolen ved Slussen. Der findes en beskeden bistro, en mere bekostelig restaurant, men også en bar, hvor man kan få fantastiske drinks og en betagende udsigt ud over byen.

Stockholm er vådere end så mange andre hovedstæder. Den vakse har altid badetøj med i tasken. Man kan jo få lyst til at hoppe i vandet mange steder midt i byen – et godt tip er Långholmen eller Reimersholme, hvis man befinder sig på Söder. Og det er næsten poetisk, at

Mälaren kysser saltvandet midt i byen, lige ved Slussen.

Danskere synes måske ikke, at vandet er så salt igen, men det er rent. Man kan også tage lidt længere ud i skærgården og botanisere på en af de 30.000 øer, som omgiver byen. I skærgården bor der godt og vel 10.000 fast året rundt. Men mindst 50.000 har et fritidshus. Færgerne finder man midt i byen, f.eks. ved Grand Hotel.

Man kan roligt sige, at skærgården er en forlængelse af Stockholm, og i fremtiden kommer langt flere til at bo permanent på øerne, i takt med at færgeforbindelserne bliver bedre. Hvis man er i Stockholm til midsommeraften (lidt som sankthansaften), og man undrer sig over, hvor alle folk er henne, så kan man regne med, at de alle er ude i skærgården.

Det rene Stockholm er også et af byens kendetegn (og i mange kredse dens forbandelse). Byens mindre pæne miljøer lever i bedste velgående i forstæderne. Inde i centrum, derimod, skal man nu være velhavende og meget entreprenant for at kunne virke som kunstner eller bare overleve på en almindelig lærerløn. Når jeg sammenligner med København, ser jeg dér en større blanding af rige og mindrebemidlede miljøer, som skaber dynamik, og et meget større arkitektonisk mod i København med sine nye milliardbyggerier, ikke mindst med hensyn til kunstinstitutionerne.

Stockholm omklamres i høj grad af sine indbyggere, og politikerne er skrækslagne for at tage drastiske beslutninger om, hvordan byen skal forandres. Men hvad er det egentlig, som giver byen liv? Megen forskning peger på, at det bl.a. er kulturarbejdere og kunstnere. Men eftersom byen er blevet så pæn og dyr, har mange af den slags mennesker forføjet sig til Berlin eller Luleå. Men bare vent, snart vil kommunen indse, hvad den har mistet, og genskabe kreative miljøer for de kunstneriske typer. *Mark my words*, jeg har været tjenestemand i Stockholms Kommune, og den prøver desperat at blive attraktiv for de kunstnere, som giver byen liv.

Hvis jeg virkelig skal beskrive stockholmerne præcist, så går generaliseringer selvfølgelig ikke, men mange siger, at vi har verdens smukkeste piger (og som kvinde kan jeg jo kun være enig ...). Men vi har også en uendelig kærlighed til vores by. Og vi vil altid gerne hjælpe turister med at finde derhen, hvor de skal, så de også forstår, hvor vidunderlig Stockholm er.